

Luftvärnets roll i luftförsvaret

Luftvärnets roll i luftförsvaret har varierat genom vår relativt korta historia. Variationerna är förhållandevis små men tydliga kopplingar kan göras till teknologisk utveckling, en tänkt motståndares doktriner och luftvärnets storlek.

VK I och II

I och med flygets inträde under slutet av Första världskriget uppstod ett behov av luftvärn. Terrorbombningar av civilbefolkningen ansågs som mest troligt varvid den första försöksverksamheten av naturliga skäl sattes upp i Stockholm vid A9 i början på 20-talet. Frivilligrörelser gjorde insamlingar för att kunna köpa in luftvärnskanoner till hembygden på många ställen i Sverige. Arméförband och infrastruktur såsom större broar och kraftstationer var objekt som bedömdes ha behov av luftvärnsskydd. Dock så underskred tillgången på förband vida behovet. 1936 tillkom uppgiften att skydda våra flygbaser. Under Andra världskriget expanderade luftvärnet från att bestått av 3 350 man 1937 till 60 000 man i slutet av

kriget. 1942 blev luftvärnet ett eget truppslag i armén efter att tidigare sorterat under artilleriet.

Kalla kriget

Även om hotet från kärnvapen var dominerande under 50-talet bedömdes risken för invasion understött av flyganfall och fjärrvapenanfall som det mest sannolika. Behovet av att kunna verka mot bombflyg på hög höjd var viktigt samtidigt som hotet mot markstridskrafterna ökade genom införandet av helikopter och direkt understödjande attackflyg. Utvecklingen på flygsidan medförde anskaffning av långräckviddigt robotluftvärn. Luftförvarsutredningen 1967 gjorde gällande att jaktflyg och robotluftvärn tillsammans med stridslednings- och luftbevakningssystem utgjorde ett luftförsvaret.

Under Kalla kriget gjordes en omprioritering eftersom bombning av städer ansågs mindre sannolik. En invasion var mest troligt där Flygvapnet nyttjades i ett förbekämpningskedje för att skapa utrymme för våra markstridskrafter att utgångsgruppera och genomföra försvarsförberedelser. Luftvärnet fick som huvuduppgift att skydda markstridskrafterna och för att bekämpa luftland-sättningar och skulle grupperas i och i anslutning till kust- och gränsområden.

Flygbaser gavs skydd av luftvärnets territoriella enheter.

Efter Kalla kriget

Efter kalla kriget nedgick invasionshotet och uppgiften nationellt försvar gavs låg prioritet. Luftvärnet reducerades kraftigt vilket medförde att dess roll i luftförsvaret blev ganska marginell under en period. Däremot ökade terrorhotet i denna period vilket innebar nya uppgifter för luftvärnet. Att understödja polisen med sensorövervakning i luftrummet vid större händelser med högt säkerhetshot har blivit återkommande uppgifter. Några exempel är OS i London 2012 och president Obamas besök i Stockholm 2013.

Med den oroliga utvecklingen i omvärlden i allmänhet och i vårt närområde i synnerhet har nationellt försvar åter blivit fokus för Försvarsmakten. Behov av luftvärns-skydd har framställts för storstäder, flygbaser, markstridsförband och viktiga samhällsfunktioner. Dagens luftvärn består av två luftvärnsbataljoner med Rbs97 och Rbs70 vilka ingår i luftförsvaret och funktionsleds från Flygvapnets ledningscentraler. Dessa två bataljoner kan bara möta upp en bråkdel av de behov som framförts och den roll som luftvärnet får beror mycket på den situation som uppstår.

Framtid

Luftvärnets framtida roll ökar i betydelse i och med införandet av nya luftvärnssystem och en allt mer avancerad luftmotståndare. Snart införs robotsystem med längre räckvidd som kan bekämpa mindre, snabbare och fler mål samtidigt. Den längre räckvidden medför att ett system kan täcka flera skyddsobjekt och större luftvolym. I och med att luftvärnet kan ta ett större ansvar i luftförsvaret så kan flygstridskrafterna i större grad avdelas för offensiva uppgifter. Dessa synergieffekter i luftförsvaret kommer även att ge positiva effekter för mark- och sjöstridskrafterna.

Major Max Larsson

Lärare Krigsvetenskap, LvSS

Foto: Försvarsmakten